

Antisemitismi kogemine ja tajumine Teine uuring juutide diskrimineerimise ja juudivastaste vihakuritegude kohta Euroopa Liidus

Kokkuvõte

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 21 sätestatakse õigus mittediskrimineerimisele, sealhulgas rassi, etnilise või sotsiaalse päritolu, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste alusel.

Kui viimati mõnest Euroopa paljudest kaunistest sünaagogidest möödusite, kas märkasite neid valvavaid täisrelvastuses politseinikke? See on ehmatav vaatepilt. Paraku on see väga tavaline, kuigi holokaustist on möödunud juba üle 70 aasta. Peale sünaagogide vajavad erilisi turvameetmeid ka väga paljud juudi kogukonnakeskused ja koolid. Samuti kogevad juudid pahatahtlikke kommentaare veebis, meedias ja poliitikas, peavad taluma naabruskonna vaenulikke pilke ja žeste, puutuvad kokku grafiti ja muu vandalismiga ning kogevad diskrimineerimist ühiskondlikus suhtluses, koolis ja tööl.

„Praegune antisemitism Saksamaal on täpselt samasugune kui 30 aastat tagasi. Viimased 12 aastat ei ole antisemitism Saksamaal enam tabu ning seda esineb seetõttu rohkem: verbaalselt ja füüsiliselt, Saksamaa tänavatel ja suhtlusmeedias.“ (Naine, 60–69a, Saksamaa)

Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel on õiguslik kohustus teha kõik võimalik, et antisemitismi vastu tulemuslikult võidelda ja kaitsta juudi rahvusest inimeste väarikust. Ometi kogevad juudid antisemitismi endiselt kõikjal Euroopa Liidus vandalismiaktide, solvangute, ähvarduste, rünnete ja isegi mõrvadena.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) 2012. ja 2018. aasta ulatuslikud uuringud juutide

diskrimineerimise ja juudivastaste vihakuritegude kohta Euroopa Liidus tõendavad, et antisemitismi püsimine ja laialdane levik ei lase inimestel elada avalikult juudina, kartmata oma turvalisuse ja heaolu pärast.

„Praeguses olukorras kogen ma näiteks, et „juut“ on Kopenhaagenis tavaline kirumissõna. Taanis üles kasvanud juudina olen alati hoidunud inimestele näitamast või ütlemast, et olen juut.“ (Naine, 20–24a, Taani)

Võimatu on väljendada arvudes, kui kahjulik võib olla selline argireaalsus. Üks ehmatav statistiline näitaja kõneleb selget keelt: kokku 12 liikmesriigis, kus juudid on elanud sajandeid, on viimasel viiel aastal üle kolmandiku juutidest mõelnud emigreerumisele, sest nad ei tunne end juudina enam turvaliselt.

Antisemitismivastane võitlus peab tuginema kindlatele ja usaldusväärsetele andmetele, mil määral täidavad liikmesriigid oma kohustusi Euroopa Liidu õiguse raames, eelkõige seoses raamotsusega rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemise kohta, rassilise võrdse kohtlemise direktiiviga ja töö saamisel võrdse kohtlemise direktiiviga. Tavaliselt aga selle kohta andmed puuduvad, nagu näitab FRA igal aastal kogutav tõendusmaterjal.¹ Nii saavad Euroopa Liit ja liikmesriigid pahatihti teha antisemitismi vastast võitlust puudutavaid otsuseid üksnes lünklike tõendite põhjal. FRA uuringu andmed ja tulemused aitavad seda puudust kõrvaldada, andes teavet end juudina identifitseerivate Euroopa Liidu elanike kokkupuudete kohta antisemitismiga.

¹ FRA (2018), *Antisemitism: Overview of data available in the European Union 2007-2017*, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

6. detsembril 2018 võtsid Euroopa Liidu liikmesriikide valitsused selge seisukoha nõukogu avalduse vormis, milles käsitletakse antisemitismi vastu võitlemist ja turvalisuse ühise lähenemisviisi väljatöötamist, et paremini kaitsta juudi kogukondi ja institutsioone Euroopas. Nõukogu märgib, et antisemiitlik viha on endiselt tavaline, nagu kinnitavad FRA 2018. aasta uuringu tulemused, ning kutsub liikmesriike üles võtma meetmeid antisemitismi probleemi kõrvaldamiseks ja juudi kogukondade turvalisuse parandamiseks.

Käesolevas raportis antakse ülevaade põhitulemustest, milleni jõuti FRA teises uuringus juutide kogemustest vihakuritegude, diskrimineerimise ja antisemitismiga Euroopa Liidus. See uuring on suurim omataoline juudi rahvusest inimeste uuring ajaloos. Uuring hõlmas Euroopa Liidu 12 liikmesriiki ning ligi 16 500 end juudina identifitseerivat inimest. Selle tulemused on mõtlemapanevad ning näitavad, et antisemitism on kogu Euroopa Liidus endiselt üldine ja muutunud häirival moel paljuski normaalsuseks.

„Tööl ning meedias ja suhtlusmeedias esineb antisemitismi iga päev ja varjamatult.“ (Naine, 40–44a, Prantsusmaa)

Peamised tulemused ja FRA arvamus

FRA sõnastas uuringu tulemuste põhjal järgmised arvamusel, millele Euroopa Liidu ja liikmesriikide poliitikakujundajad saavad tugineda antisemitismi ennetamise ja selle vastu võitlemise meetmete välja töötamisel ja rakendamisel. Need täiendavad arvamusel, mille FRA sõnastas 2013. aastal avaldatud

aruandes esimese uuringu kohta juutide diskrimineerimisest ja juutidevastastest vihakuritegudest Euroopa Liidus. Et antisemitism on ühiskonnas endiselt tavaline, on 2013. aastal sõnastatud arvamusel 2018. aastal ka jätkuvalt asjakohased.

Antisemitism tungib argiellu

PEAMISED TÄHELEPANEKUD

- Suur enamik vastanutest (85 %) leiab, et antisemitism ja rassism on kõigis uuritud liikmesriikides kõige ahistavamad probleemid.
- Suur enamik vastanutest (89 %) arvab, et antisemitism on nende elukohariigis viimase viie aasta jooksul süvenenud.
- Enamik vastanutest (72 %) väljendab muret suureneva sallimatuse pärast moslemite suhtes.
- Suur enamik vastanutest (89 %) leiab, et veebis väljendatud antisemitism on nende elukohariigis probleem.
- Suur enamik vastanutest (88 %) arvab, et antisemitism veebis on viimase viie aasta jooksul suurenenud; enamik ütleb, et see on saanenud oluliselt.
- Enamik uuringule vastanutest ütleb, et nad puutuvad regulaarselt kokku halvustavate väidete juutide kohta. Suur enamik vastanutest kõigis uuritud riikides kokku (80 %) nimetab halvustavate väidete kõige tavalisema foorumina interneti.

Uuringu tulemused viitavad, et antisemitism tungib avalikku ruumi, taastootes ja süvendades negatiivseid stereotüüpe juutide kohta. Juba üksnes juudi rahvusest olemine suurendab tõenäosust, et inimene puutub kokku eri vormides avalduva alalise väärkohtlemisega, olenemata sellest, kus liigub, mida loeb ja kellega suhtleb. 2012. ja 2018. aasta uuringute võrdlus näitab, et vastanud tajuvad antisemitismi üha enam oma elukohariigis süveneva probleemina.

„Antisemitism ja rassism on nagu Viini šnitsel. Need on osa Austria kultuuripärandist, nagu ka ksenofoobia ja tunne, et „meie oleme teistsugused“. Võidelda ei ole millegagi, piisama peab tagajärgede tõrjumisest.“ (Mees, 50–54a, Austria)

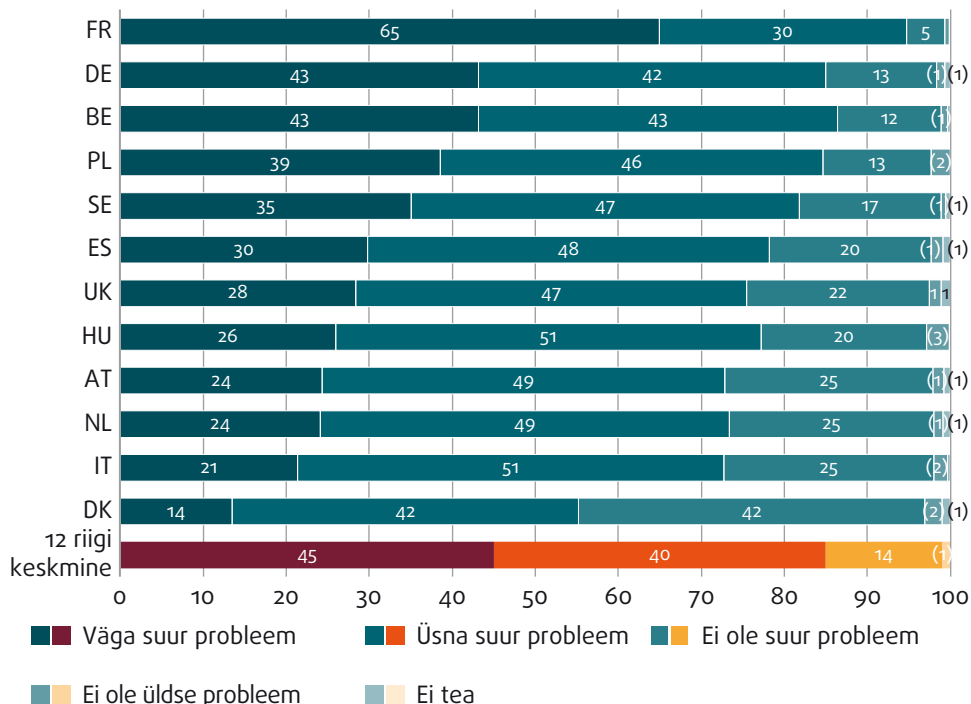
Kokku tunneb kümnest üheksa 2018. aasta uuringule vastanut (89 %), et antisemitism on nende elukohariigis uuringule eelnenud viie aasta jooksul süvenenud; enam kui kümnest kaheksa vastanut (85 %) peab seda suureks probleemiks. Vastanud peavad antisemitismi oma elukohariigi pigem suurimaks ühiskondlikuks või poliitiliseks probleemiks. Nende

hinnangul on antisemitism kõige suurem probleem internetis ja sotsiaalmeedias (89 %), millele järgnevad avalik ruum (73 %), meedia (71 %) ja poliitika (70 %). Kõige tavalisemad antisemitlikud väited, millega nad regulaarselt kokku puutuvad, on näiteks järgmised: „iisraellased käituvad palestiinlastega nagu natsid“ (51 %), „juutidel on liiga palju võimu“ (43 %) ja „juudid kasutavad holokausti ohvriks olemist oma huvides ära“ (35 %). Enamasti kohtuvad vastanud selliseid väiteid veebis (80 %), sellele järgnevad muu meedia, nagu internet (56 %) ja poliitilised üritused (48 %).

„Tundub, et Madalmaad on antisemitismist tüdinud. Tundub, et see teema muutub üha triviaalsemaks ja ka suhtlusmeedias peetakse seda väga normaalseks. [---] See on ohtlik mõte!“ (Naine, 35–39a, Madalmaad)

„Minu arust polnud Rootsisis varem üldse antisemitismi, kuid nüüd on, mis teeb eriti muret. Varem ei kartnud ma üldse öelda, et olen juut; mu lapsed pidasid seda isegi huvitavaks, kui olid teismelised ja tahtsid teistest eristuda. Nüüd ma pigem vaikin oma päritolust. Olen tuleviku pärast mures.“ (Naine, 70–79a, Rootsi)

Joonis 1. Antisemitismi peetakse koduriigis praegu probleemiks, ELi liikmesriikide kaupa (%)^{a, b, c, d}

Märkused. ^a Kõigist vastanutest (n = 16 395); riikide tulemused ei ole kaalutud, 12 riigi keskmine on kaalutud; sorditud vastuse „väga suur probleem“ järgi.
^b Küsimus: Boz. Kui suur probleem, kui üldse, on teie arvates iga nähtus järgmistest praegu [RIIGI NIMI]? Vastus: D. Antisemitism.
^c Ümardamise tõttu on mõne rea summa alla 100 %.
^d Väikesel arvul vastustel põhinevate tulemuste statistiline usaldusväärsus on väiksem. Sel põhjusel on sulgudes esitatud tulemused, mis põhinevad 20–49 kaalumata vaatlusel rühma kogutulemustes või alla 20 kaalumata vaatlusega lahtritil. Tulemusi, mis põhinevad alla 20 kaalumata vaatlusel rühma kogutulemustes, ei avaldata.

Allikas: FRA, 2018

Selles kontekstis on julgustav, et Euroopa Parlament võttis 2017. aasta juunis vastu antisemitismivastast võitlust käsitleva resolutsiooni, milles kutsutakse üles tegema rohkem kohalikul, liikmesriikide ja Euroopa tasandil. Sellele eelnes mitu Euroopa Komisjoni algatust Euroopa Liidu ja ka ülemaailmsel tasandil.² Need on näiteks antisemitismivastase võitluse koordineerija ametisse määramine 2015. aasta detsembris, rassismi, ksenofoobia ja muus vormis sallimatusega võitlemise Euroopa Liidu kõrgetasemelise töörühma moodustamine 2016. aastal (töörühm koostas poliitikasuunised paremaks reageerimiseks vihakuritegudele ja vihakõnele, sealhulgas antisemitlikele vihakuritegudele ja antisemitlikele vihakõnele) ning internetis leviva vihakõne vastase võitluse tegevusjuhendi kokkuleppimine IT-ettevõtetega 2016. aasta mais.

² 2016. aastal korraldas Euroopa Liit koos Kanada, USA ja Iisraeliga esimese ÜRO kõrgetasemelise foorumi antisemitismi teemal, et edendada Euroopa Liidu tegevust antisemitismi kõrvaldamiseks kogu maailmas.

„Ungaris puudub antisemitism, kuidas ka ei püütaks riiki kujutada. On ajaloolised haavad, kuid need on paranemas.“ (Mees, 20–24a, Ungari)

Mõni liikmesriik nimetas sellega seoses ametisse antisemitismivastase võitluse koordineerija, teised võtsid vastu või kiitsid heaks antisemitismi õiguslikult mittesiduva mitteametliku määratluse,³ mille leppis 2016. aasta mais kokku Holokausti Mälestamise Rahvusvaheline Ühendus (IHRA) ja mida Euroopa Komisjon tunnustas kui kasulikku algatust antisemitismi ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks. Link määratlusele on komisjoni veebilehel.⁴

Samas on veel mitu liikmesriiki, kus veel ei ole riigi õigusesse tervikuna ja täielikult üle võetud rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemise raamotsust

³ Vt Holokausti Mälestamise Rahvusvahelise Ühenduse veebileht.

⁴ Vt komisjoni antisemitismivastase võitluse veebileht.

(2008/913/JSK). Raamotsuses on määratletud ühine Euroopa Liidu ülene kriminaalõiguslik lähenemiseviis rassismi ja ksenofoobia ning seega ka antisemitismi raskete ilmingute vastu võitlemiseks, sealhulgas juhtudel, „mille puhul tegu on toime pandud infosüsteemi abil“ (artikkel 9). Antisemitismi likvideerimine avalikust ruumist nõuab järjepidevat ja otsustavat tegutsemist, et lõpetada pidev negatiivsete stereotüüpide levitamine juutide kohta, sealhulgas veebis.

FRA 1. arvamus

Liikmesriigid peaksid soodustama antisemitismi ennetamise meetmete lõimimist asjakohastes riiklikesse strateegiatesse ja tegevuskavadesse. Antisemitismi ennetamiseks välja töötatavad meetmed peaksid eriliselt keskenduma teadvustamisele, sealhulgas holokaustialase hariduse tähtsustamisele. Samuti peaksid liikmesriigid tagama, et välja töötatud meetmete tulemuslikkust hinnatakse süstemaatiliselt. Ennetusmeetmete väljatöötamise ja nende tulemuslikkuse hindamise peaksid olema tihedalt kaasatud riikide antisemitismivastase võitluse koordineerijad, samuti mitmesugused ühiskondlikud partnerid, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kogukonnauhendused, sealhulgas muud kui juudi omad.

Üldine antisemitism õõnestab juutide turvatunnet

PEAMISED TÄHELEPANEKUD

- Ligi pool (47 %) kõigist vastanutest kardab langeda järgmise 12 kuu jooksul antisemiitliku solvangu või verbaalse ahistamise ohvriks ja üle kolmandiku (40 %) kardab langeda samas ajavahemikus füüsilise ründe ohvriks.
- Kolmandik (34 %) kõigist vastanutest ütles, et vähemalt aeg-ajalt väldib juutide üritustel või juutidega seotud kohtades käimist, sest ei tunneks end juudina seal viibides või teel sinna turvaliselt. Üle kolmandiku kõigist vastanutest (38 %) väldib vähemalt aeg-ajalt teatud kohti ümbrus- või naabruskonnas, sest ei tunne end seal juudina turvaliselt.
- Pool (49 %) vastanutest 12 uuritud liikmesriigis kokku kannab või hoiab nähtaval vähemalt mõnikord esemeid, mille järgi nad on identifitseeritavad juudina. Üle kahe kolmandiku (71 %) vastanutest, kes vähemalt mõnikord kannavad või hoiavad nähtaval selliseid esemeid, väldib vähemalt aeg-ajalt nende kandmist või näitamist.
- Üle kolmandiku (38 %) kõigist vastanutest on kaalunud viimase viie aasta jooksul emigreerumist põhjusel, et ei tunne end oma elukohariigis juudina turvaliselt.
- Enamik (70 %) vastanutest arvab, et nende riigi valitsuse tegevus antisemitismi vastu võitlemisel ei ole tõhus. Samas hindab pool (54 %) vastanutest oma riigi valitsuse tegevust juudi kogukondade turvalisuse tagamiseks positiivselt, kuid selle tegevusega rahulolu on eri riikides väga erinev.

„Ma ei karda uksest väljuda, sest minu mezuzah on seespool ja seda ei ole näha. Seda näeb ainult korterisse sisenedes. Ma ei julge mezuzah't panna väljapoole.“ (Naine, 30–34a, Hispaania)

Uuringu tulemustest ilmneb, et paljud juudid üle Euroopa Liidu ei saa elada muretsemata enda, pereliikmete ja lähedaste turvalisuse pärast. Selle põhjus on oht langeda antisemiitliku ahistamise ja ründe ohvriks. Turvatunde puudumine juutide seas on ajendanud neist osa mõtlema ka emigreerumisele. 2012. ja 2018. aasta uuringutulemuste võrdlus näitab, et juudid kogesid Euroopa Liidus antisemiitlikku ahistamist ja vägivalda enam-vähem ühepalju. Samuti näitavad tulemused vastanute seas sarnasel

tasemel kartust, et nad ise või nende pereliikmed ja lähedased võivad langeda antisemiitliku ahistamise või vägivalda ohvriks.

„Kardan väga oma juudi koolis käiva lapse turvalisuse pärast. Mõtlen iga päev, kas peaksin ta panema teise kooli.“ (Naine, 30–34a, Belgia)

„Kardan väga oma laste tuleviku pärast, sest „juut“ on minu piirkonnas söimusõna ja inimesed vihkavad juute nii palju, et võivad tappa. Kardame, et meie lapsi ühel või teisel viisil rünnatakse.“ (Mees, 45–49a, Taani)

2018. aasta uuringu tulemustest ilmneb, et sajad vastanud olid uuringule eelnenud 12 kuu jooksul

isiklikult kogunud antisemiitlikku füüsilist rünnet. Üle veerandi vastanutest (28 %) koges antisemiitlikku ahistamist selles ajavahemikus vähemalt üks kord. Need, kes kannavad või hoiavad avalikult nähtaval esemeid, mille järgi neid on võimalik identifitseerida juudina, kogevad antisemiitlikku ahistamist sagedamini (37 %) kui teised (21 %).

„Kuulen sageli vahejuhtumitest ja muretsen enda ja pere pärast. Muretseme sünagoogis ja muudel juudi üritustel sageli selle pärast, mis võib juhtuda. Minu enda kogemus kipub kandjana on siiski olnud väga hea. Sellele vaatamata ei tunne ma end hästi piirkondades, kus on vähem juute (st peaaegu igal pool mujal).“ (Mees, 55–59a, Ühendkuningriik)

„Olen märganud, et minu põlvkonna juudid (ka mina ise) tunnevad ennast üha ebaturvalisemalt ja tajuvad üha rohkem, et nad ei ole juudina Madalmaades teretunud või aktsepteeritud.“ (Naine, 30–34a, Madalmaad)

„Saksamaal võib antisemitismi kogeda pigem siis, kui olla väljas või avalikult nähtav.“ (Naine, 30–34a, Saksamaa)

Viiendik vastanutest (20 %) teab pereliikmeid või teisi lähedasi inimesi, keda on verbaalselt solvatud, ahistatud või füüsiliselt rünnatud. Ligi pool (47 %) vastanutest kartis antisemiitlikku solvamist või verbaalset ahistamist ja neli kümnendikku (40 %) kartis antisemiitlikku füüsilist rünnet.

„Ükski mu sõpradest minu elupaigas ega töökaaslaste hulgas ei tea, et olen juut. Meie lapsed ei tea, et mul on juudi päritolu, sest kardan, et neid hakataks koolis sellepärast kiusama. Ma ei käi enam sünagoogis, sest see ei ole seda väärt, kui muutume millegipärast sihtmärgiks. Minu jaoks parim oli abielluda, sest minu perekonnanimi on nüüd Svensson.“ (Naine, 40–44a, Rootsi)

Kolmandik vastanutest (34 %) väldib juudi üritustel või juutidega seotud kohtades käimist, sest ei tunne ennast seal viibides või teel sinna juudina turvaliselt. Üle kolmandiku (38 %) on kaalunud uuringule eelnenud viie aasta jooksul emigreerumist põhjusel, et nad ei tunne end elukohariigis juudina turvaliselt.

„Ka kõige väiksemale juudi üritusele minnes tuleb alati registreeruda ja alles siis teatatakse selle toimumiskoht. Näib, et on täiesti ebaturvaline minna sinna, kus on palju juute koos.“ (Naine, 55–59a, Madalmaad)

„Ma ei kanna kunagi avalikult juudi sümboleid ja olen juudi üritustel alati ettevaatlik. [---] Ma tahan ainult rahulikult oma usukombeid täita.“ (Naine, 40–44a, Rootsi)

Üle poole vastanutest (54 %) hindab positiivselt oma riigi valitsuse tegevust juudi kogukondade turvalisuse tagamiseks. Kümnest seitse vastanut (70 %) arvab siiski, et nende riigi valitsus ei võitle antisemitismi vastu tõhusalt.

Alalised kokkupuuted antisemitismiga piiravad oluliselt inimeste võimalust kasutada põhiõigusi, sealhulgas õigust inimväärkuse kaitsesele, era- ja perekonnaelu austamisele ning mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele. On julgustav, et paljude juutide arvates panustab nende riigi valitsus piisavalt, et kaitsta juudi kogukondi. Ent juba ainuüksi asjaolu, et juudi kogukondade turvalisuse tagamiseks on vaja rohkem või vähem alaliselt rakendada erilisi turvameetmeid – näiteks sünagoogide, juudi kogukonnakeskuste ja koolide ümbruses – viitab püsivale ja sügavamale ühiskondlikule ebamugavustundele. Liikmesriigid peavad täitma järjekindlalt endale võetud kohustust kaitsta juudi kogukondi.

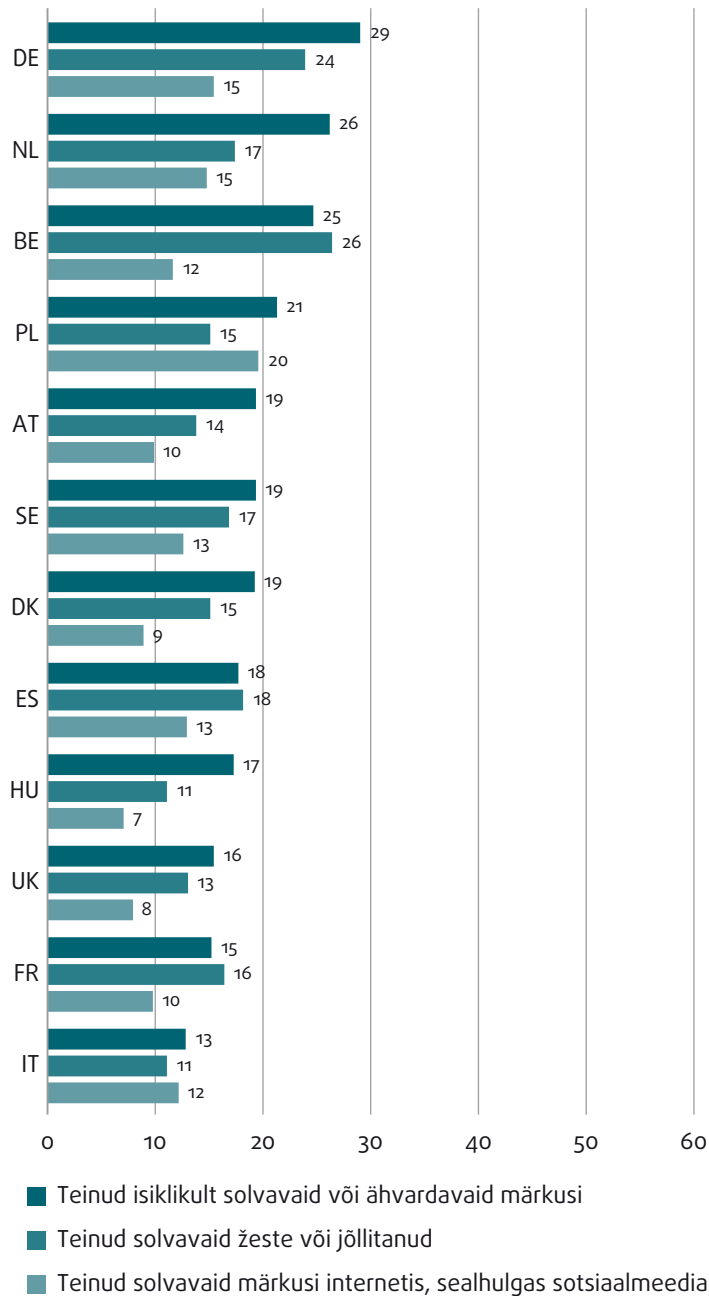
„Usun, et hirm antisemitismi ees on suurem kui tegelik antisemitism.“ (Mees, 40–44a, Ühendkuningriik)

„Kannan Taaveti tähega ketti, aga teadlikult ei kannan seda avalikult, sest püüan vältida antisemiitlikke reaktsioone.“ (Naine, 16–19a, Belgia)

FRA 2. arvamus

Liikmesriigid peaksid juutidega seotud kohtade turvamisest ja kaitsmisest tegema juudi kogukondadega süstemaatiliselt koostööd. Liikmesriigid peaksid jätkama turvameetmete rakendamist ja tagama juudi kogukondade turvamise organisatsioonide piisava rahastamise. Euroopa Liit ja liikmesriigid peaksid jälgima tähelepanelikult ja korrapäraselt vihakuritegude sageduse ja juutide turvatunde muutusi – sealhulgas kuriteoohvreid küsitledes –, et hinnata võetud turvameetmete tulemuslikkust.

Joonis 2. Viimase 12 kuu jooksul kogetud antisemitlik ahistamine (kolm kõige tavalisemat vormi, mida on kogetud vähemalt üks kord), ELi liikmesriikide kaupa (%)^{a, b}

Märkused. ^a Kõikidest vastanutest (n = 16 395); riikide tulemused ei ole kaalutud.

^b Küsimused: C03. Kas keegi on VIIMASE 12 KUU JOOKSUL [RIIGI NIMI]

- teinud teile isiklikult solvavaid või ähvardavaid märkusi;

- teinud teile solvavaid žeste või jõllitanud teid;

- teinud teie kohta solvavaid märkusi internetis, sealhulgas suhtlusmeedias?

C04a. Kas see juhtus SELLE PÄRAST, et olete juut?

Allikas: FRA, 2018

Antisemiitlik ahistamine on nii tavaline, et see muutub normaalsuseks

PEAMISED TÄHELEPANEKUD

- Keskmiselt on üle kolmandiku kõigist vastanutest (39 %) uuringule eelnenud viie aasta jooksul kogenud mingil kujul antisemiitlikku ahistamist. Üle veerandi (28 %) koges sellist ahistamist uuringule eelnenud 12 kuu jooksul.
- Uuringule vastanud nimetavad kõige teravama antisemitismi vormina antisemiitlikku veebisisu. Kõige tavalisemad antisemiitliku ahistamise vormid, mida vastanud on ise kogenud, on siiski neile isiklikult tehtud märkused ning solvavad žestid või jõllitamine – näiteks vastavalt 18 % ja 16 % vastanutest ütles, et nad on neid ahistamise vorme kogenud uuringule eelnenud 12 kuu jooksul.
- Uuringule eelnenud viie aasta jooksul kogetud raskeimat antisemiitliku ahistamise juhtumit iseloomustas enamikul juhtudest antisemiitlike väljendite kasutamine. Lisaks esines ahistamine olukordades, kus vastanu oli identifitseeritav juudina. (Keskmiselt täheldas kaks kolmandikku vastanutest endaga toimunud juhtumist mõlemat aspekti.)
- Kui paluti kirjeldada uuringule eelnenud viie aasta jooksul kogetud raskeima antisemiitliku ahistamise juhtumit sooritajat – kui võimalik ja oma mulje põhjal –, pidas 31 % vastanutest sooritajat neile tundmatuks isikuks, 30 % islamiäärmuslike vaadetega isikuks ja 21 % vasakpoolsete poliitiliste vaadetega isikuks.
- Enamik uuringule eelnenud viie aasta jooksul antisemiitlikku ahistamist kogenud vastanutest (79 %) ei teatanud kõige raskemast juhtumist politseile ega muule organisatsioonile.
- Ligi pool raskeimast juhtumist politseile teatamata jätnud vastanutest (48 %) ütles, et teatamine ei oleks muutnud midagi. Sarnane osa vastanutest (43 %) ei pidanud juhtumit piisavalt raskeks.
- 3 % kõigist vastanutest 12 uuritud riigis kokku oli kogenud uuringule eelnenud viie aasta jooksul isiklikult füüsilist rünnet põhjusel, et nad on juudid. Uuringule eelnenud 12 kuu jooksul oli 2 % kõigist vastanutest kogenud füüsilist rünnet põhjusel, et nad on juudid.
- 4 % kõigist vastanutest 12 uuritud riigis kokku ütleb, et uuringule eelnenud viie aasta jooksul on nende omandi suhtes toime pandud tahtlik vandalismiakt sellepärast, et nad on juudid; 2 % vastanutest oli seda kogenud uuringule eelnenud 12 kuu jooksul.

Uuringutulemused viitavad, et inimesed kogevad nii palju antisemiitlikku väärkohtlemist, et osa kogetud juhtumitest tundub neile ebaolulisena. Iga antisemitismi juhtum on oma olemuselt siiski rünne inimväärikusele ja seda ei saa eirata kui ebaolulist intsidenti. 2012. ja 2018. aasta uuringud näitavad mõlemad, et vastanud teatavad politseile või muule asutusele väga vähestest kogetud antisemitismi juhtumitest. Mõlema uuringu tulemuste võrdlusest ilmneb, et antisemiitlike ahistajate kategooriad on jäänud samaks ja teatud inimrühmade osakaal ründajate hulgas on ebaproportsionaalselt suur.

„Ma ei ütle kunagi avalikult, kes ma olen, et vältida diskrimineerimist. Hispaania ühiskond ei puutu kokku paljude religioonidega ega mõista judaismi ja kardan, et mind peetakse veidraks. Eelistan argielus sulanduda ühiskonda.“ (Naine, 30–34a, Hispaania)

2018. aasta uuringu tulemused näitavad, et kümnest kaheksa vastanut (79 %), kes kogesid uuringule eelnenud viie aasta jooksul antisemiitlikku ahistamist, ei teatanud kõige raskemast juhtumist politseile ega mõnele muule organisatsioonile. Juhtumist teatamata jätmist põhjendati peamiselt tundega, et see ei muudaks midagi (48 %), samuti sellega, et juhtumit ei peetud piisavalt raskeks, et sellest teatada (43 %), aga ka sellega, et teatamine oleks olnud liiga ebamugav või tülikas (22 %).

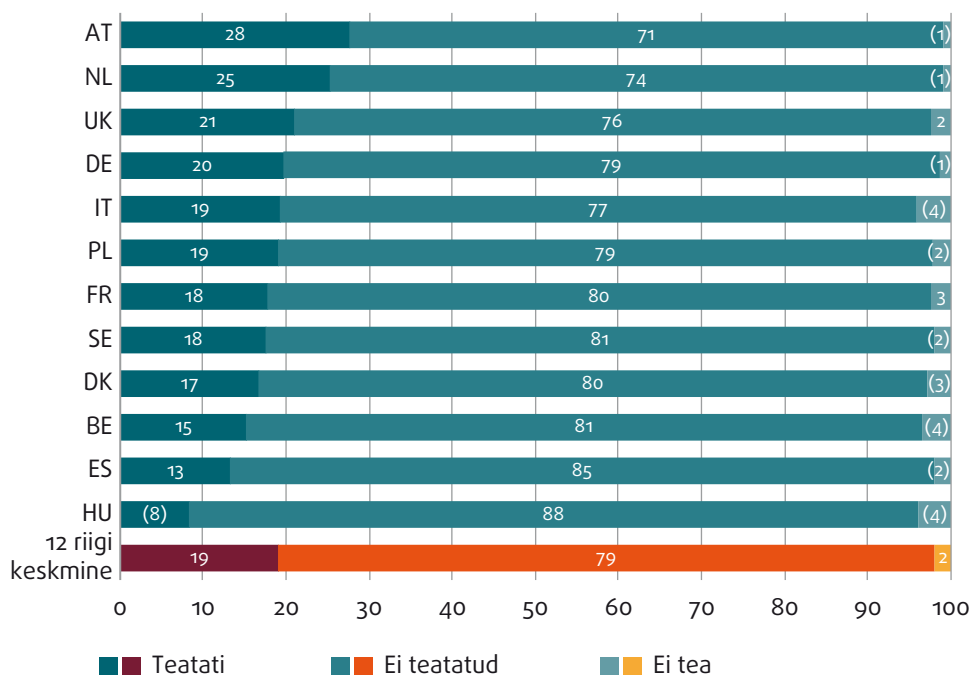

Tõend antisemitismi muutumisest normaalsuseks on ka ründajate mitmekesisus, mis hõlmab kõiki ühiskondlikke ja poliitilisi rühmi. Vastanute kogetud raskeima antisemiitliku ahistamise juhtumi toimepanijate kategooriatena nimetati kõige sagedamini tundmatut isikut (31 %), islamiäärmuslike vaadete isikut (30 %), vasakpoolsete poliitiliste vaadete isikut (21 %), töö- või koolikaaslast (16 %),

tuttavat või sõpra (15 %) ja parempoolsete poliitiliste vaadete isikut (13 %).

„Ma ei ütle kunagi, et ma olen juut, sest kardan. Minu päritolu teab ainult kaks inimest. [---] Mind ei saa diskrimineerida, kui keegi ei tea, et olen juut. Kui otse küsitakse minu rahvust, siis ma valetan.“ (Naine, 50–54a, Poola)

Joonis 3. Viimase viie aasta raskeimast antisemiitliku ahistamise juhtumist teatamine, ELi liikmesriikide kaupa (%)^{a, b, c, d}

- Märkused.** ^a Vastanute, kes on viimase viie aasta jooksul mingil kujul antisemiitlikku ahistamist kogenud ($n = 6486$); 12 riigi keskmised on kaalutud.
^b Küsimus: Co8. Kas teie ise teatasite või kas keegi teine teatas sellest juhtumist politseile või muule organisatsioonile?
^c Ümardamise tõttu on mõne rea summa alla 100 %.
^d Väikesel arvul vastustel põhinevate tulemuste statistiline usaldusväarsus on väiksem. Sel põhjusel on sulgudes esitatud tulemused, mis põhinevad 20–49 kaalumata vaatlusel rühma kogutulemustes või alla 20 kaalumata vaatlusega lahtritel. Tulemusi, mis põhinevad alla 20 kaalumata vaatlusel rühma kogutulemustes, ei avaldata.

Allikas: FRA, 2018

Kuriteoohvrite õiguste direktiivis on sätestatud, et kuriteoohvreid tuleb kohelda austavalt ja diskreetsest, diskrimineerimata neid ühelgi moel, sealhulgas usu alusel (põhjendus 9). Direktiivi artikli 22

kohaselt on kõigil kuriteoohvritel õigus hindamisele, kas on vaja rakendada meetmeid nende kaitsmiseks edasise ohvriks langemise eest. Hindamisel tuleb arvestada kuriteoohvri isikuomadusi ja tema

usulist kuuluvust, kui see on kuriteoohvri kaitsevaduste hindamise seisukohalt asjakohane. Direktiivis rõhutatakse eriti juhtumeid, kus kuriteo ajend on olnud kuriteoohvri isikuomadustega, sealhulgas usuga seotud diskrimineerimine. Sellistel juhtudel on liikmesriigi ametiasutustel erikohustus hinnata sellest omadusest tingitud edasise ohvriks langemise ohtu. Raamotsuses rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemise kohta nõutakse, et eelarvamustest ajendatud motiivi loetakse raskendavaks asjaoluks või et sellist motiivi võib kohtus karistuse määramisel arvesse võtta (artikkel 4). Euroopa Liidu õiguse täielik rakendamine tähendab kuriteoohvrite julgustamist teatama antisemitlikest süütegudest politseile ning tagamist, et politsei registreerib nõuetekohaselt, süüteost teatamise ajal eelarvamusliku ajendi.

FRA 3. arvamus

Liikmesriigid peaksid kuriteoohvrite õiguste direktiivi (2012/29/EL) täielikult ja nõuetekohaselt oma õigusesse üle võtma, tagamaks, et antisemitismi ohvrid saavad vajaliku tuge, kui nad teatavad vahejuhtumitest asjaomastele ametiasutustele. Samuti peaksid liikmesriigid täielikult ja nõuetekohaselt oma õigusesse üle võtma raamotsuse rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemise kohta (2008/913/JSK), tagamaks, et õigusrikkujatele määratakse järjepidevalt tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad kriminaalkaristused. Lisaks peaks liikmesriikide kriminaalkohtusüsteem avaldama korrapäraseid aruandeid õigusrikkujatele määratud karistustest ja karistuste põhjendustest kohtuotsustes.

Antisemiitlik diskrimineerimine olulistes eluvaldkondades jääb märkamatuks

PEAMISED TÄHELEPANEKUD

- Kokku 11 % kõikidest vastanutest tundis uuringule eelnenud 12 kuu jooksul, et neid diskrimineeritakse juudi rahvuse tõttu ühes või mitmes uuringus nimetatud viiest valdkonnast: töö (töötamine või töö otsimine), haridus, tervishoid ja eluase.
- Üle kolmveerandi vastanutest, kes tundis end uuringule eelnenud 12 kuu jooksul juudi rahvuse tõttu diskrimineerituna (77 %), ei teatanud kõige raskemast juhtumist ühelegi ametiasutusele ega organisatsioonile.
- Enamik (52 %) vastanutest, kes tundsid end uuringule eelnenud 12 kuu jooksul diskrimineerituna ega teatanud kõige raskemast juhtumist kuhugi, ütleb, et nad ei olnud kindlad, kas juhtumist teatamine parandab nende olukorda. Kolmandik vastanutest, kes tundsid end diskrimineerituna ega teatanud kõige raskemast juhtumist, ütleb, et nad ei teatanud seepärast, et juhtum ei olnud piisavalt raske (34 %) või et neil puudusid tõendid (33 %).
- Enamik vastanutest teab, et on olemas õigusaktid, mis keelavad diskrimineerimise etnilise päritolu või usu alusel – olenevalt piirkonnast märkis nii 64 %–87 %. Vastanud on kõige teadlikumad diskrimineerimist keelavatest õigusaktidest tööhõive valdkonnas ja kõige vähem teadlikud eluasemega seotud kaitsest.
- Enamik vastanutest (71 %) ütleb, et nad teavad oma riigis mõnda organisatsiooni, mis pakub nõustamist või tuge inimestele, keda on diskrimineeritud. Kõige sagedamini nimetasid vastanud juudi kogukonna turvalisuse ja julgeolekuga ja/või antisemitismivastaseid juudi organisatsioone ning võrdõiguslikkuse või inimõigustega tegelevaid riigiorganeid.

„Antisemitismi juhtumeid ei ole avalikus ruumis peamiselt sellepärast, et paljud juudid otsustavad, et nad ei kanna kippah't või ei räägi sellel teemal eriti, et neid ei diskrimineeritaks. Meid ei diskrimineerita, sest oleme 'peidus'.” (Mees, 35–39a, Hispaania)

Uuringutulemused viitavad, et antisemitism väljendub peale vihakuritegude ka ebavõrdses kohtlemises olulistes eluvaldkondades. Antisemiitlikust diskrimineerimisest teatatakse samas aga väga harva ja selle juhtumid on muutunud näiliselt normaalseks, mis takistab asjaomastel ametiasutustel, võrdõigusasutustel ja kogukonnaorganisatsioonidel tajumast antisemiitliku diskrimineerimise tegelikku ulatust. Ka 2012. ja 2018. aasta uuringute tulemuste võrdlusest ilmneb, et tajutava antisemiitliku diskrimineerimise tase töö, hariduse, tervishoiu ja eluaseme valdkonnas jäi samaks. Juhtumitest teatamise tase ei ole muutunud. See on endiselt madal.

„Olen kogunud varjatumat antisemitismi, mida ei saa sellises vormis kirjeldada. Näiteks kummaline vaikimine, kui ükskord töö ütlesin, et olen juut.” (Mees, 25–29a, Rootsi)

2018. aasta uuringu tulemustest ilmneb, et kümnendik vastanutest (11 %) tundis uuringule eelnenud 12 kuu jooksul, et neid diskrimineeritakse töö, hariduse, tervishoiu või eluaseme valdkonnas põhjusel, et ta on juut. Ligi kaheksa kümnendikku vastanutest, kes ütlesid, et on sellist diskrimineerimist kogunud (77 %), ei teatanud kõige raskemast juhtumist ühelegi ametiasutusele ega organisatsioonile. Teatamata jätmise peamised põhjused olid arvamus, et see ei muudaks midagi (52 %), see, et juutum ei olnud piisavalt raske (34 %), ja see, et diskrimineerimise kohta ei olnud tõendeid (33 %). Samas teab valdav enamik vastanutest, et on olemas diskrimineerimist keelavad õigusaktid (tööhõive valdkonnas

näiteks 85 %) ja ka organisatsioonid, mis pakuvad diskrimineeritutele nõustamist või tuge (71 %), sealhulgas juudi kogukonna organisatsioonid ja riikide võrdõigusasutused.

Rassilise võrdõiguslikkuse direktiiviga (2000/43/EÜ) on keelatud etniline diskrimineerimine kesketes eluvaldkondades, sealhulgas tööhõives, hariduses, tervishoius ja eluaseme valdkonnas. Võrdse tööalase kohtlemise direktiiviga (2000/78/EÜ) on keelatud töö saamisel diskrimineerimine usutunnistuse või veendumuste alusel. Direktiivides kohustatakse liikmesriike tagama, et direktiivide sätteid tehakse liikmesriikide territooriumil asjaomastele isikutele sobival viisil teatavaks. Direktiivide kohaselt tuleb diskrimineerimise korral õigusrikkujatele ette näha tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused.

FRA 4. arvamus

Euroopa Liit ja liikmesriigid peaksid tagama, et antisemiitliku diskrimineerimise ohvreid julgustatakse teatama vahejuhtumitest asjaomastele ametiasutustele, võrdõigusasutustele või kolmanda sektori organisatsioonidele ning et teatamine muudetakse nende jaoks lihtsamaks. Selle saavutamiseks võiksid Euroopa Liit ja liikmesriigid rahastada probleemi teadvustamist ja teabekampaaniaid. Kampaaniaid võiksid korraldada asjaomased ministriumid tihedas koostöös riigi võrdõigusasutuste ja juudi kogukonna organisatsioonidega, et tagada kampaaniate parem suunatus. Kampaaniates võiks rõhutada, et antisemiitlik diskrimineerimine on põhi- ja inimõiguste raske rikkumine ning miks inimestel tasub taotleda õiguskaitset. Samuti tuleks kampaaniates rõhutada, et õigusrikkujatele on ette nähtud tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused.

UURINGU LÜHIKOKKUVÕTE

Siin toome ära põhilised tähelepanekud FRA teise uuringu tulemuste põhjal selle kohta, millised on juudi rahvusest inimeste kogemused seoses vihakuritegude, diskrimineerimise ja antisemitismiga ning kuidas nad neid tajuvad. Uuringus analüüsitud andmed pärinevad 16 395 vähemalt 16-aastase end juudina identifitseeriva inimese vastustest, mis on kogutud Euroopa Liidu 12 liikmesriigist: Austria (AT), Belgia (BE), Hispaania (ES), Itaalia (IT), Madalmaad (NL), Poola (PL), Prantsusmaa (FR), Rootsi (SE), Saksamaa (DE), Taani (DK), Ungari (HU) ja Ühendkuningriik (UK). Nendes liikmesriikides elab üle 96 % hinnangulisest juudi elanikkonnast Euroopa Liidus.⁵

Uuringu metoodika

Uuring teostati internetis 2018. aasta mais ja juunis. Usaldusväärsete valimialuste puudumise tõttu ja 2012. aasta uuringu⁶ kogemusest lähtudes otsustas FRA kasutada internetipõhist uuringut, sest see võimaldas vastajatel täita küsimustikku neile sobival ajal ja sobivas kohas, sobivas tempos ja oma riigi keeles. Internetipõhise uuringu meetod võimaldas ka anda vastajatele teavet FRA, andmete kogumist haldavate organisatsioonide ja kogutavate andmete kasutamise kohta. See meetod võimaldas uuringus osaleda ja kogemusi jagada kõikidel end juudina identifitseerivatel huvitatud isikutel 12 liikmesriigis, mida uuringuga hõlmati. Samuti sai seda meetodit kergesti kasutada kõigis valitud liikmesriikides vastajate jaoks võrdsel tingimustel. Meetod ei taga tõenäosusel põhinevat juhuvalimit, mis vastaks esindatuse statistilistele kriteeriumidele. Uuringu tulemused on sellele vaatamata usaldusväärsed ja kindlad ning moodustavad kõige ulatuslikuma andmestiku antisemitismi kogemise kohta Euroopa Liidus.

Uuringus osalejad

Uuringus olid oodatud osalema vähemalt 16-aastased inimesed, kes peavad ennast juudiks – usu, kultuuri, kasvatus, etnilise kuuluvuse, põlvnemise või muu põhjal – ja kes elasid uuringu tegemise ajal uuringuga hõlmatud riigis. Suurimad valimid saadi kahest riigist, kus on hinnangute kohaselt Euroopa Liidu suurim juudi elanikkond: Prantsusmaalt ja Ühendkuningriigist. Rohkem kui tuhande vastanuga valimid saadi Madalmaadest, Rootsist ja Saksamaalt. Ülejäänud seitsme riigi valimites oli 400–800 vastanut.

Uuritud liikmesriikide valimite suurused

Riik	N
Austria	526
Belgia	785
Hispaania	570
Itaalia	682
Madalmaad	1 202
Poola	422
Prantsusmaa	3 869
Rootsi	1 193
Saksamaa	1 233
Taani	592
Ungari	590
Ühendkuningriik	4 731

Uuringu küsimused

Uuringus küsiti vastajatelt arvamust antisemitismi muutumistrendide kohta, antisemitismi kui probleemi kohta argielus, isiklike kogemuste kohta antisemitismi juhtumitega, antisemitismi juhtumite tunnustajaks olemise kohta ja antisemiitliku ründe ohvriks langemise hirmu kohta. Uuring annab teavet ka selle

⁵ DellaPergola, S. (2016), *World Jewish Population, 2016*, Berman Jewish DataBank.

⁶ FRA (2013), *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

kohta, mis ulatuses peavad vastajad juudi kogukonna vastaseid antisemiitlikke akte – näiteks juutidega seotud kohtades sooritatud vandalismiakte või antisemiitlikke sõnumeid ringhäälingus või internetis – oma koduriigis probleemiks.

Uuringuga koguti andmeid antisemitismi mõju kohta vastanute argikäitumisele ja turvatundele ning mis tahes tegevuse kohta, mis on tingitud hirmust turvalisuse pärast. Küsimustele isikliku kogemuse kohta seoses ahistamise või füüsilise vägivalda vormidega järgnesid täpsustavad küsimused selliste vahejuhtumite sageduse, sooritajate arvu ja tunnuste ning vahejuhtumist organisatsioonile või institutsioonile teatamise kohta. Uuringuga koguti andmeid ka selle kohta, kas vastanud on isiklikult tundnud, et neid diskrimineeritakse eri põhjustel mitmesugustes argielu valdkondades, näiteks tööl, koolis või teatud teenuseid kasutades. Vastanute diskrimineerimiskogemusi täpsustati uuringus küsimustega vahejuhtumitest teatamise ja teatamata jätmise põhjuste kohta. Uuriti ka seda, kas vastanud teavad õigusakte, mis keelavad diskrimineerimise, samuti kas nad teavad ohvriabiorganisatsioone ja õigusakte seoses holo-kausti mitteoluliseks pidamise või eitamisega.

Uuringutulemuste raporteerimine

Uuringutulemuste raporteerimisel kõigi 12 liikmesriigi kohta kokku on iga riigi keskmist kohandatud kaaluga, mis arvestab juudi elanikkonna erinevat suurust eri riikides. Arvutused põhinevad juudi tuum- ja laiendatud elanikkonna hinnangulisel suurusel valitud riikides (hinnangud: vt DellaPergola, S., „World Jewish Population“, Berman Jewish DataBank, 2016). Eesmärk on kohandada saadud valimeid proportsionaalselt, säilitades õiged suhted eri riikide panuste vahel Euroopa Liidu tasandi tulemusel.

Käesolevas raportis antakse ülevaade põhitulemustest, milleni jõuti FRA teises uuringus juutide kogemuste kohta vihakuritegude, diskrimineerimise ja antisemitismiga Euroopa Liidus – ajaloo suurimas juudi rahvusest inimeste uuringus. Uuring hõlmas Euroopa Liidu 12 liikmesriiki ning ligi 16 500 end juudina identifitseerivat inimest. See on jätk FRA esimesele uuringule, mis korraldati 2012. aastal seitsmes riigis.

Uuringu tulemused on mõtlemapanevad. Need näitavad, et antisemitism on Euroopa Liidus endiselt levinud ja muutunud häirival viisil paljuski normaalsuseks. Raportis toodud oluline informatsioon pakub Euroopa Liidu poliitikakujundajatele tuge, et nad saaks rohkem ära teha selleks, et tagada Euroopa Liidus elavate kõigi juudi rahvusest inimeste turvalisus ja väärikus.

Lisateave

FRA täielik aruanne uuringutulemuste kohta – *Experiences and perceptions of antisemitism – Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>

FRA kogutud andmed antisemitismi juhtumite ja antisemiitlike vihakuritegude kohta:

- FRA (2018), *Antisemitism - Overview of data available in the European Union 2007–2017*, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
- FRA (2018), *Racism, xenophobia and related intolerances*, 4. peatükk väljaandes *Fundamental Rights Report 2018*, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
- FRA (2013), *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*, esimene uuring, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus

Teave FRA tegevuse kohta holokausti- ja inimõigustealase hariduse valdkonnas: <http://fra.europa.eu/en/project/2006/holocaust-and-human-rights-education>

Vihakuriteod

Vihakõne

Võrdsus

Diskrimineerimiskeeld

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

© Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2019

Fotod (vasakult paremale ja ülalt alla): © Stock.adobe.com_Rafael Ben-Ari; Stock.adobe.com_brat82; Stock.adobe.com_dubova; Shutterstock.com_129757388; Stock.adobe.com_Odelia Cohen; Stock.adobe.com_REDPIXEL; Stock.adobe.com_Menschen; Stock.adobe.com_Sergey Nivens; Stock.adobe.com_superelaks.

FRA – EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE AMET

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viin – Austria
Tel +43 158030-0 – faks +43 158030-699
fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Print ISBN 978-92-9474-638-2 doi:10.2811/584483
PDF ISBN 978-92-9474-628-3 doi:10.2811/535927